

Τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» ἔρχισε φέτος τὶς παραστάσεις του στὸν Πειραιά. Γιὰ τὴν ἀπόφασή του νὰ διχοτομηθεῖ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει κατ' ἀρχὴν καμιὰ ἀντίρρηση· ὅσο περισσότερες παραστάσεις προσφέρει ἓνα θέατρο τόσο περισσότερο συμβάλλει στὴν καλλιτεχνικὴ διαπαιδαγώγησιν τοῦ κοινοῦ. Σκεπτόμαστε, βέβαια, ὅτι θὰ ἦταν πολὺ προτιμότερο τὸ μόνιμο παράρτημά του νὰ λειτουργοῦσε σὲ μιὰ πόλιν ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅτι ἐνδεδειγμένη του ἔδρα εἶναι ἡ Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ παραδεχόμεστε ὅτι ἡ πραγματοποίηση αὐτοῦ τοῦ σχεδίου προσκορβεῖ σὲ ἀνυπέρβλητες δυσχέρειες. Δὲν εἴμαστε δὲμως πρόθυμοι νὰ παραδεχθούμε ὅτι τὸ παράρτημα καὶ οἱ περιοδεῖες δικαιολογοῦν τὴν ἀδράνεια τοῦ Κέντρου. Ὅλα τὰ κρατικὰ ἐπιχορηγημένα θέατρα τοῦ κόσμου—τὸ ἀναφέρω καὶ τὸ τονίζω ἐπεὶδὴ τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο», κάθε φορὰ πού τὸ συμφέρει, καταφεύγει στὸ παράδειγμα τους, κι ἀποκρούει κατηγορηματικὰ τὸν παράγοντα τῶν τοπικῶν συνθηκῶν—δὲν ἀπουσιάζουν ποτὲ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Διοργανώνουν τὶς τουρνέ τους παράλληλα μὲ τὶς κανονικὰ καὶ ταχτικὰ παραστάσεις τους, οἱ ὁποῖες δὲ διακόπτονται οὔτε τοὺς θερινοὺς μῆνες τῶν διακοπῶν. Ἐδῶ τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» ἀρχίζει τὶς παραστάσεις του τέλη Ὀκτωβρίου καὶ τὶς τελειώνει τὸ Μάιο. Στὸ διάστημα τῶν 6-7. αὐτῶν μηνῶν ἀνεβάζει 3½ ἔργα!

Τί ἐμπόδιζε ἡ κομεντί τοῦ κ. Μπόγγρη νὰ πρωτοπαιχθεῖ στὰς Ἀθήνας καὶ νὰ μεταφερθεῖ ὕστερα στὸν Πειραιά, ὥστε καὶ τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» νὰ μὴν ἀναβάλλει τὴν ἐναρξὴ τῶν βασικῶν ἐργασιῶν του, καὶ ἓνας Ἑλληνας συγγραφέας νὰ τιμηθεῖ, νὰ μὴ δοθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι κάπως παραγκωνίζεται; Τί ἄλλο ἀπὸ τὴν ἐμμονὴ ἰδέα τοῦ κ. Ροντήρη ὅτι τὸ ἑλληνικὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἀντικαθιστᾷ τὸ ἀγγλικὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, τὸ ὁποῖο ἡ Μεγάλῃ Βρετανία δὲν ἱδρυσε ἀκόμα, καὶ ἔχει συνεπακόλουθα τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀνεβάλλει ἀπαρέγκλιτα σὰν πρῶτο ἔργο τῆς χρονιάς ἓνα δράμα ἢ μιὰ κωμωδία τοῦ Σαίξπηρ; Φυσικά, δὲ συζητῶ τὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Σαίξπηρ, δὲν μπορῶ ὁμως καὶ νὰ μὴ διερωτηθῶ: χρειάζεται ἀπαραίτητα τὸ κοινό, γιὰ τὴν καλλιέργειά του, νὰ γνωρίσει ἀπανωτὰ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις της, δὲν εἶναι πρωταρχικὸ χρέος τοῦ αἰθνικοῦ Θεάτρου» νὰ δώσει θέσιν στοὺς Ἑλλήνες συγγραφεῖς, καὶ ἐπίσης, χωρὶς μονομέρειες, καὶ σὲ ὅλους τοὺς ξένους συγγραφεῖς ποὺ ἔπαιξαν ρόλο στὴν ἱστορία τοῦ θεάτρου; Κανένα ἔργο π.χ. τοῦ Κορνήλιου, τοῦ Ρακίνα, δὲν ἀνεβάσθηκε ἀκόμα στὴν Ἐθνικὴ μας Σκηνή.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθουμε στὸ σημερινὸ μας θέμα, στὴν κωμωδία τοῦ κ. Μπόγγρη. Παρουσιάσθηκε δώδεκα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη της ἐμφάνιση—πρωτοπαίχθηκε τὸ 1936 ἀπὸ τὸ Θίασο Κοτοπούλη—ἀρυτίδωτη. Βέβαια, παρατηρήσαμε πάλι τὶς κάποιες ἢ κι ἀρκετὲς ἀδυναμίες της. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα δίπτυχο, καὶ τὸ ἓνα μέρος του εἶναι ζωγραφισμένο μὲ πολὺ περισσότερη στοργὴ καὶ ἐνδιαφέρον, μὲ πολὺ περισσότερο χρῶμα κι ἀναγλυφικότητα, ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὰ πρόσωπα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὴν παλιὰ ἐποχὴ ὁ κ. Μπόγγρης τ' ἀγάπησε, τὰ κατανόησε, εἰσέδωσε μέσα στίς πτυχὲς τῆς ψυχῆς τους, συνέλαβε τὶς ἀποχρώσεις καὶ τὶς λεπτομέρειες ποὺ σχηματίζουν ἓνα χαραχτήρα· τὰ μοντέρνα, καὶ ἀκόμα καὶ κεῖνα ποὺ θὰ συντελέσουν στὸ συμβιβασμὸ δύο νοοτροπιῶν, στὴν ἀπάλυνση τῶν αἰχμηροτήτων, πρόσωπα, καὶ στὴ συγχώνευσή,

άπλά τὰ σχεδίασε μὲ γραμμὲς ἢ πολὺ χοντρές ἢ πολὺ ἀχνές. Τὰ πρῶτα πρόσωπα ζοῦν, τὰ δεύτερα παραμένουν σκιές. Ἐπίσης ἡ λύση τῶν συγκρούσεων μὲ τὸ παιδί ποὺ θὰ γεννηθεῖ εἶναι πολὺ ἀπότομη, πολὺ γρήγορη, καὶ ἔτσι αὐθαίρετη. Τὸ παιδί συμφιλώνει, ἂν συμφιλῶσει, ἀφοῦ γεννηθεῖ, ὅχι μὲν ἀναγγεῖλει τὸ ἐμβρυο τὴν παρουσία του.

Ὅλες ὁμως αὐτὲς οἱ ἀδυναμίες, οἱ ἀνισοσκέλειες, καθὼς καὶ οἱ κάποιες ἀοριστίες τῆς πλοκῆς, ὑποχωροῦν στὸ δεύτερο πλάνο· σχεδὸν τίς ἐξαλείφει ἡ χάρη καὶ ἡ δροσιὰ τοῦ συνόλου, ποὺ καὶ τώρα, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ δώδεκα χρόνια, πολὺ μᾶς γοήτεψαν. Διαπιστώθηκε ἀκόμα μιὰ φορὰ ὅτι ὁ κ. Μπόγρης ἔχει πολὺ ἀνεπτυγμένη τὴν αἰσθησὶν τοῦ θεάτρου καὶ ἔχει ἐπίσης πολὺ λεπτὴ εὐαισθησία καὶ πολλὴ καλαισθησία. Ἀριστοτεχνικὰ συνδυάζει τὰ στοιχεῖα τῆς κωμικότητος καὶ τῆς συγκίνησης, καὶ ἀποφεύγει ἔτσι κάθε ξεγλιστρημα πρὸς τὴ φάρσα ἢ πρὸς τὸ μελόδραμα. Ἡ σκηνὴ ὅπου ἡ γεροντοκόρη παραδίνει στὴ νύφη τὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια εἶναι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη χαραχτηριστικότατη· μιὰ ἐλαφρὴ παρέκκλιση, καὶ θὰ γινότανε ἀμέσως ἡ ἀναγουλιαστικὰ γλυκερὴ ἢ γελοία. Ὁ κ. Μπόγρης ἐπέτυχε νὰ ἰσοροπήσει ἀριστα ἀνάμεσα στοὺς δύο σκοπέλους, καὶ ἔτσι νὰ προκαλέσει στὸ θεατὴ ἀκριβῶς τὴ διάθεσιν ποὺ ἐπιδίωκε νὰ μεταδώσει. Ὁ θεατὴς αἰσθάνεται ἓνα δάκρυ ὅχι τόσο νὰ ὑγραίνει ὅσο νὰ θωπεύει τὰ μάτια του, καὶ μαζὶ χαμογελᾷ καλοκάγαθα.

Γιατί ὥστόσο, φεύγοντας ἀπὸ τὸ θέατρο, δὲν ἦταν ὁ ἐνθουσιασμός μας ἀμέριστος; Μιὰ πικρὴ σκέψιν μᾶς δηλητηρίαζε. Δὲν μπορέσαμε νὰ μὴ συλλογισθοῦμε τί σταδιοδρομία προανάγγελλε μιὰ ἐκκίνηση μὲ τὰ «Ἀρραβωνιάσματα», μὲ τὴν «Καινούρια Ζωή», μὲ τὴν «Δράκαινα», καὶ νὰ μὴν ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὁ κ. Μπόγρης δὲν κράτησε ὅλες τίς ὑποσχέσεις ποὺ εἶχε δώσει. Εἶναι ἓνας θεατρικὸς συγγραφέας ξεχωριστός, ἀλλὰ καὶ σταθμευμένος. Ποιὰ ἡ αἰτία; Φοβοῦμαι ὅτι ὁ κ. Μπόγρης βασίσθηκε ἀποκλειστικὰ στὸ ἐμφυτο πλούσιο ταλέντο

του. Δὲ φρόντισε νὰ τὸ μπολιάσει καλλιεργώντας κι ἀναπτύσσοντας τὴν πνευματικότητα ποὺ ἦταν πάντα σ' αὐτὸν κάπως ἀναμικτή... Ἄλλ' ἂς μὴν ἐπιμένουμε στὶς σκιές...

Πολὺ συνέτεινε στὴν ἀνάδειξη τῆς «Καινούριας ζωῆς» καὶ ἡ ἐξαιρετὴ ἐρμηνεία. Τὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο», ὅταν ἓνα ἔργο δὲν προβάλλει προβλήματα, δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν σκηνοθέτη εἰδικὴ κατανόηση, δημιουργικὴ φαντασία, τὴν ἐναπόθεση τῆς προσωπικῆς του σφραγίδας, καὶ ζητεῖ μόνον ἐπιμέλεια, παρουσιάζει ἀριστες παραστάσεις. Ἡ κάπως ἀσθενικὴ μου μνήμη δὲ διατηρεῖ ζωντὲς τὶς εἰκόνες, καὶ ἔτσι δὲ θ' ἀποτολμήσω συγκρίσεις μὲ τὴν ἄλλοτινὴ παράσταση τοῦ Θιάσου Κοτοπούλη. Δύσκολα ὅμως φαντάζομαι, μὴ πὺ εἶναι ἀναμφισβήτητο πὺς στὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο συντελέσθηκε τεράστια πρόοδος, ὅτι θὰ μπορούσε νὰ ἔχει τὴ συνοχὴ, τὴν ἐνότητα, τὴν ἀρμονία τῆς σημερινῆς. Τὸ σύνολο παράγει τὴν ἀτμόσφαιρα ἐνὸς ἔργου πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὶς ἑστώ κι ἐξοχές ἐπιτεύξεις τοῦ κάθε ἡθοποιοῦ χωριστά. Ἀλλωστε, ἡ πειθαρχία δὲν παρεμποδίζει τὶς δημιουργικὰς δυνάμεις· τουναντίον, καθὼς τὶς συγκεντρώνει, τὶς τονώνει. Στὴν τωρινὴ παράσταση δὲν ὑστέρησε κανένας ἡθοποιός. Ἰδιαιτέρα θέλω ν' ἀναφέρω τὸ μαζὶ συγκρατημένο στὰ ὅρια τῆς τέχνης καὶ ξεχειλιστικὸ ἀπὸ εὐθυμία κέφι τῆς Κας Μ. Οἰκονομίδου ποὺ ἀλματικά ἐξελίσσεται, καὶ τὸ διακριτικότατο, ἐντελὲς σύμφωνο μὲ τὸν τόνο τοῦ ἔργου, τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ Κα Ἐλ. Χαλκούση ἐνσάρκωσε τὴ γεροντοκόρη, ἀπέδωσε, χωρὶς καμιά περιττὴ ὑπογράμμιση, μαζὶ ὅ,τι ἔχει γελοῖο κι ὅ,τι ἔχει συγκινητικὸ. Θὰ εἶχα μόνον νὰ παρατηρήσω στὸν κ. Νέζερ ὅτι ὅσο κι ἂν μᾶς συνεπῆρε τὸ μπῆριό του, ἡ κατάχρηση τῶν πολὺ γνωστῶν μορφασμῶν τῆς φυσιογνωμίας του, καὶ τῶν ματιῶν του, ποὺ καταντοῦν τῦνες, ἦταν ἀρκετὲς στιγμὲς ἐνοχλητικὴ, καὶ στὸν κ. Κλώνη ὅτι στίς σκηνογραφίας του, ποὺ ἦταν βέβαια καλαίσθητες, παραέλειπε τὸ χρῶμα τοῦ παλαιοῦ ἀθηναϊκοῦ ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστο ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ ἔργου.